

Zes belangrijke vragen over burgerschapsonderwijs

'School is de uitgelezen plek waar je kunt oefenen'

Dat burgerschapsonderwijs belangrijk is, daarover is menig onderwijsprofessional het eens. Toch krijgt burgerschap op heel wat scholen nog onvoldoende vorm, terwijl de vrijblijvendheid er met de wet uit 2021 uit is. Wat staat scholen te doen? Luuk Kampman, curriculumontwikkelaar bij SLO, legt het uit aan de hand van zes belangrijke vragen.

Tekst: Mandy Pijl

1. Maatschappelijk ontwikkelingen maken burgerschapsonderwijs nodig. Welke ontwikkelingen zijn dat?

"Het gaat om een proces dat al langer gaande is. Denk aan de secularisatie en individualisering van de samenleving. Er is sprake van een vermeend gebrek aan sociale cohesie en een verminderde bereidheid om te participeren in de samenleving. Je ziet dat bijvoorbeeld aan het afnemende vertrouwen in de overheid en de politiek, en aan sportverenigingen die nauwelijks vrijwilligers kunnen vinden. Burgerschapsonderwijs biedt niet de oplossing, maar wel een deel ervan. Ik spreek trouwens van een vermeend gebrek aan sociale cohesie, omdat de jeugd wel degelijk participeert. Onderzoek laat zien dat nog nooit zoveel jongeren betrokken zijn geweest bij mantelzorg en het

helpen van anderen. Dat neemt niet weg dat er wel een probleem ligt. Jongeren zijn namelijk niet snel geneigd zich met bestaande instituties, zoals het rechtssysteem en de wetenschap, verbonden te voelen."

2. Hoe kan een school het hoofd bieden aan wat er in de samenleving speelt en tegelijk trouw blijven aan de eigen identiteit?

"Scholen moeten hun identiteit inderdaad vooral blijven koesteren, want die bepaalt hoe je met elkaar omgaat in de mini-maatschappij die je als school bent. Ondertussen komen al die maatschappelijke problemen en ontwikkelingen wel de school binnen en hebben leraren te maken met controversiële thema's in de klas. Neem het probleem van hoe kinderen en jongeren hun informatie krijgen en die duiden.

Steeds zichtbaarder wordt dat ze de informatie van traditionele media, de overheid en het onderwijs wantrouwen. Zij nemen dit mee in de les. Als leraar kun je hier vanuit je schoolvisie over in gesprek gaan."

3. In 2006 kwam de wet op burgerschapsonderwijs. Wat voegt de wet uit 2021 daaraan toe?

"Beiden wetten vragen van scholen dat ze vanuit democratische waarden werken, waardoor iedereen, dus personeel en leerlingen, maar ook ouders, zich betrokken voelen om zich in te zetten voor de minisamenleving die een school is. Leerlingen dienen kennis over democratie aangereikt te krijgen en sociale en maatschappelijke competenties te ontwikkelen. Dat was al zo in de wet van 2006, maar in die van vorig jaar staan actievere formuleringen, en daarmee is het een meer dringende opdracht. Concreet betekent het dat wat je aanbiedt samenhang heeft. Burgerschap is dus niet een paar losse excursies of alleen een leerlingenraad. Wat je aan burgerschapsonderwijs doet, moet doelgericht zijn."

4. Hoe zorg je voor een evenwichtig aanbod van burgerschapsonderwijs?

"Belangrijk is dat je dat in een aantal stappen doet. Je start door als team te kijken welke visie je hebt, of je je daarnaar gedraagt en hoe je dan handelt. Daarna inventariseer je wat je al doet dat onder burgerschap valt en welke doelen dat raakt. Vervolgens evalueer je of je tevreden bent over de opbrengsten. Voorkom een verenging van je burgerschapsopdracht. Burgerschap kan ook plaatsvinden in een eerste lesuur. Leerlingen nemen nou eenmaal maatschappelijke vraagstukken mee de les in. Als Rusland een dag eerder de oorlog heeft verklaard aan Oekraïne en je merkt dat dit leerlingen bezighoudt, dan zeg je niet: 'Dat komt vanmiddag wel.' Als school sta je ervoor open dat vraagstukken bespreekbaar zijn en dat dat niet beperkt blijft tot specifieke lessen."

5. Burgerschap kent nog geen eigen kern-doelen. Wel zijn er kerndoelen die een relatie hebben met burgerschap. Kun je er een paar noemen?

"Een van de belangrijkste kerndoelen gaat over wat democratie is, en wat de rechtsstaat is. Er is een kerndoel over de grondwet, de pluriforme samenleving. En dan heb je kerndoelen zoals argumentatievaardigheden bij taal en vaardigheden om informatie te kunnen zoeken. Die kun je als school aanwijzen als burgerschapsdoelen."

Kerndoelen

Kerndoelen worden vastgesteld voor het primair onderwijs op het niveau van eind groep 8 en voor het voortgezet onderwijs op het niveau van einde onderbouw. Er is een verbijzondering van reguliere kerndoelen voor het speciaal onderwijs (so). Kerndoelen zijn vastgelegd in wet- en regelgeving (AMvB). Kerndoelen zijn de formele opdracht van de overheid aan de school en zijn bedoeld als instrument voor curriculum- en onderwijsontwikkeling op school.

Voor burgerschap zijn nog geen specifieke kerndoelen. De ontwikkeling van deze kerndoelen gebeurt door een team dat bestaat uit leraren po, leraren vo, vakexperts en curriculumexperts onder aansturing van een procesregisseur. Het team ontwikkelt in twaalf maanden conceptkerndoelen en wordt hierin bijgestaan door een advieskring. Deze bestaat uit een vertegenwoordiging van de onderwijspraktijk. De conceptkerndoelen worden vervolgens beproefd in de onderwijspraktijk. Deze fase duurt 12 tot 18 maanden. Daarna worden de kerndoelen wettelijk vastgesteld door de regering en de Tweede Kamer.

6. Welke tip kun je scholen nog geven?

"Kijk samen eerst naar wat je al doet en vanuit welke gezamenlijke waarden. En wees daar niet te handelingsverlegen in. Vaak zit het al in het onderwijs dat je geeft. We zijn geneigd burgerschap nog te zien als een kennis- en vaardigheidendomein. En dan zou iemand zomaar kunnen denken dat hij daar niks mee heeft en dat een collega het misschien beter kan oppakken. Overigens is het wel aan het veranderen. Scholen worden zich steeds bewuster van het belang van burgerschapsonderwijs en hun taak daarin. Maar er is nog veel te doen. Het is in ieder geval goed om je te realiseren dat burgerschap een maatschappelijke opdracht is. En dat school de uitgelezen plek is waar je kunt oefenen." ▶

Het landelijk expertisecentrum SLO ondersteunt scholen bij de invulling van hun curriculum voor burgerschap. Voor PO, VO en het speciaal onderwijs heeft de SLO handreikingen ontwikkeld om burgerschap vorm te geven.

Meer informatie over burgerschapsonderwijs op: burgerschap.slo.nl

Meer informatie over de actualisatie van de kerndoelen: www.slo.nl/actualisatie